

Aarlanderveen, Dorpsstraat 1-5

rapport 2436

Dorpsstraat 1-5, Aarlanderveen, gemeente Alphen aan den Rijn

Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend en karterend booronderzoek

M. Hanemaaijer

Colofon

ADC Rapport 2436

Dorpsstraat 1-5, Aarlanderveen, gemeente Alphen aan den Rijn
Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend en karterend booronderzoek

Auteur: M. Hanemaaijer

In opdracht van: Marco Bruijnes Architectenbureau

© ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 30 september 2010

Foto's en tekeningen: ADC ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend
uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Autorisatie:
E. Lohof

ISBN 978-94-6064-427-6

ADC ArcheoProjecten
Postbus 1513
3800 BM Amersfoort
Tel 033-299 81 81
Fax 033-299 81 80
Email info@archeologie.nl

Inhoudsopgave

Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied	4
Samenvatting	5
1 Inleiding	7
1.1 Algemeen	7
1.2 Doelstelling en vraagstelling	7
2 Methodiek bureauonderzoek	7
3 Resultaten bureauonderzoek	8
3.1 Afbakening plan- en onderzoeksgebied en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik	8
3.2 Beschrijving huidig gebruik	8
3.3 Beschrijving van de historische situatie en mogelijke verstoringen	8
3.4 Beschrijving van bekende archeologische, ondergrondse bouwhistorische en aardwetenschappelijke waarden	9
3.5 Gespecificeerde verwachting (LS05)	10
4 Methodiek Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)	11
4.1 Kader	11
4.2 Booronderzoek	11
5 Resultaten Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)	11
5.1 Booronderzoek	11
5.2 Interpretatie	12
6 Conclusies	12
7 Aanbeveling	13
Literatuur	14
Geraadpleegd kaartmateriaal	14
Geraadpleegde websites	14
Lijst van afbeeldingen en tabellen	14
Bijlage 1 Boorgegevens	21

Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied

Provincie:	Zuid-Holland
Gemeente:	Alphen aan den Rijn
Plaats:	Aarlanderveen
Toponiem:	Dorpsstraat 1-5
Kadastrale gegevens:	ALD00A 02076G0000
Kaartblad:	31W
Coördinaten:	X 109.849 Y 461.901, X 109.859 Y 461.866, X 109.899 Y 461.909, X 109.892 Y 461.944
Bevoegde overheid:	Gemeente Alphen aan den Rijn
Contactpersoon namens de bevoegde overheid:	Mevr. Logtmeijer
ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code):	42379
ADC-projectcode:	4120778
Periode van uitvoering:	Augustus 2010
Beheer en plaats documentatie:	ADC ArcheoProjecten bv, Amersfoort

Samenvatting

In opdracht van Marco Bruijnes Architectenbureau heeft ADC ArcheoProjecten een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Dorpsstraat 1-5 in Aarlanderveen (gemeente Alphen aan den Rijn). In het plangebied zal de nieuwbouw van twee woningen plaatsvinden. Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van een projectprocedure ten behoeve van een wijziging in het bestemmingsplan en was noodzakelijk om te bepalen of bij de voorgenomen activiteiten de kans bestaat dat archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

Het plangebied maakt deel uit van het bewoningslint van Aarlanderveen, waarvan de oorsprong teruggaat tot in de Late Middeleeuwen. Ter plaats moet rekening worden gehouden met ophogingspakketten. Op historische kaarten zijn aanwijzingen voor bebouwing van het plangebied vanaf de 17e eeuw. De kans op resten uit de Nieuwe tijd is derhalve hoog. De resten worden verwacht in de top van het veen.

Indien in de ondergrond afzettingen van een getijdenkreek aanwezig zijn kunnen in de oeverafzettingen en in de top van de beddingafzettingen resten uit het Neolithicum, Bronstijd en/of de IJzertijd voorkomen. De diepteligging van de geulafzettingen is niet bekend.

Als gevolg van diverse bouw- en sloopwerkzaamheden binnen het plangebied zullen eventueel aanwezige archeologische resten deels zijn verstoord.

Teneinde deze verwachting te toetsen werd in het plangebied een verkennend en karterend booronderzoek uitgevoerd.

Het kleipakket dat onderin boring 1 is aangetroffen betreft een komafzetting. Het plangebied lag waarschijnlijk binnen de invloedssfeer van een getijdenkreek, die komklei heeft afgezet in een rustig milieu waarin verder veengroei plaatsvond. Er zijn geen aanwijzingen aangetroffen voor de aanwezigheid van bedding-, crevasse- en/of oeverafzettingen, derhalve is de kans op resten uit het Neolithicum, de Brons- en/of IJzertijd nagenoeg uit te sluiten.

In het bovenste ophogingspakket en in de top van het onderliggende veenpakket zijn geen directe aanwijzingen aangetroffen voor de aanwezigheid van archeologische waarden uit de Late Middeleeuwen of de Nieuwe Tijd. Op basis van het geraadpleegde historische kaartmateriaal is de voorzijde van het perceel waarschijnlijk bebouwd in de 17e eeuw en zeker bebouwd aan het begin van de 19e eeuw. Mogelijk gaat de bebouwing terug tot in de Late Middeleeuwen. Derhalve is het niet uit te sluiten dat aan de voorzijde van het perceel nog resten van oude bebouwing aanwezig zijn.

Het is niet volledig uit te sluiten dat binnen het westen van het plangebied, ter plaatse van de te slopen en nieuw te bouwen schuur, nog archeologische resten voorkomen. Aangezien de bouwplannen nog niet zijn uitgewerkt kan omtrent het vervolgonderzoek nog geen concrete uitspraak worden gedaan. ADC ArcheoProjecten adviseert om in ieder geval de sloop van de schuur en het uitgraven van de bouwput voor de nieuw te bouwen schuur archeologisch te laten begeleiden. De archeologische begeleiding dient hetzelfde doel als een inventariserend veldonderzoek door middel van het aanleggen van proefsleuven (IVO-P). Dit betekent dat indien bij de civiele werkzaamheden toch vondsten of archeologische sporen worden aangetroffen, deze worden geregistreerd en, in zover de werkzaamheden dat toelaten, worden gedocumenteerd. De exacte invulling van de werkzaamheden dient te worden vastgelegd in een door de bevoegde overheid goed te keuren Programma van Eisen (PvE).

De achterzijde van het perceel, ter plaatse van de toekomstige woonhuizen, kan worden vrijgegeven voor de voorgenomen ontwikkeling.

Het is niet uit te sluiten dat buiten het voor vervolgonderzoek geselecteerde gebied toch nog archeologische resten voorkomen. Daarom merken wij op dat het aanbeveling verdient om de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht archeologische vondsten te melden bij de bevoegde overheid, zoals aangegeven in artikel 53 van de Monumentenwet.

Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

Periode	Tijd in jaren	
Nieuwe tijd	1500 - heden	
Middeleeuwen:	450 - 1500 na Chr.	
Late Middeleeuwen		1050 - 1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen		450 - 1050 na Chr.
Romeinse tijd:	12 voor Chr. - 450 na Chr.	
Laat-Romeinse tijd		270 - 450 na Chr.
Midden-Romeinse tijd		70 - 270 na Chr.
Vroeg-Romeinse tijd		12 voor Chr. - 70 na Chr.
IJzertijd:	800 - 12 voor Chr.	
Late IJzertijd		250 - 12 voor Chr.
Midden-IJzertijd		500 - 250 voor Chr.
Vroege IJzertijd		800 - 500 voor Chr.
Bronstijd:	2000 - 800 voor Chr.	
Late Bronstijd		1100 - 800 voor Chr.
Midden-Bronstijd		1800 - 1100 voor Chr.
Vroege Bronstijd		2000 - 1800 voor Chr.
Neolithicum (Jonge Steentijd):	5300 - 2000 voor Chr.	
Laat-Neolithicum		2850 - 2000 voor Chr.
Midden-Neolithicum		4200 - 2850 voor Chr.
Vroeg-Neolithicum		5300 - 4200 voor Chr.
Mesolithicum (Midden-Steentijd):	8800 - 4900 voor Chr.	
Laat-Mesolithicum		6450 - 4900 voor Chr.
Midden-Mesolithicum		7100 - 6450 voor Chr.
Vroeg-Mesolithicum		8800 - 7100 voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd):	tot 8800 voor Chr.	
Laat-Paleolithicum		35.000 - 8800 voor Chr.
Midden-Paleolithicum		300.000 - 35.000 voor Chr.
Vroeg-Paleolithicum		tot 300.000 voor Chr.

Bron: Archeologisch Basis Register 1992

1 Inleiding

1.1 Algemeen

In opdracht van Marco Bruijnes Architectenbureau heeft ADC ArcheoProjecten een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Dorpsstraat 1-5 in Aarlanderveen (gemeente Alphen aan den Rijn). In het plangebied zal de nieuwbouw van twee woningen plaatsvinden. Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van een projectprocedure ten behoeve van een wijziging in het bestemmingsplan en was noodzakelijk om te bepalen of bij de voorgenomen activiteiten de kans bestaat dat archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

1.2 Doelstelling en vraagstelling

Het doel van bureauonderzoek is het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende of verwachte archeologische waarden, binnen een omschreven gebied, om daarmee te komen tot een gespecificeerde, archeologische verwachting.

Het doel van het inventariserende veldonderzoek is het aanvullen en toetsen van de op basis van het bureauonderzoek opgestelde gespecificeerde verwachting. Het inventariserend veldonderzoek vond plaats door middel van een verkennend en karterend booronderzoek.

Ten behoeve van het inventariserend veldonderzoek is een plan van aanpak (PvA) opgesteld conform KNA (Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie) specificatie VS01.¹

Hierin zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?

Indien er archeologische waarden aanwezig zijn:

- In welke mate worden deze waarden verstoord door realisatie van de geplande bodemingreep?
- Hoe kan deze verstoring door planaanpassing tot een minimum worden beperkt?

Indien de archeologische waarden niet kunnen worden behouden:

- Welke vorm van nader onderzoek is nodig om de aanwezigheid van archeologische waarden en hun omvang, ligging, aard en datering voldoende te kunnen bepalen om te komen tot een selectiebesluit?

Het bureauonderzoek is uitgevoerd op 06-08-2010 en het booronderzoek op 10-08-2010. Meegewerkt hebben: M. Hanemaaijer (prospector), I.S.J. Beckers (archeoloog) & E. Lohof (senior prospector).

2 Methodiek bureauonderzoek

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.2 Landbodems, protocol 4002 Bureauonderzoek.

Het bureauonderzoek bestaat uit de volgende elf processtappen:

1. Afbakenen plan- en onderzoeksgebied en vaststellen consequenties van mogelijk toekomstig gebruik;
2. Aanmelden onderzoek bij Archis;
3. Vermelden (en toepassen) overheidsbeleid;
4. Beschrijven huidig gebruik;
5. Beschrijven historische situatie en mogelijke verstoringen;
6. Beschrijven mogelijke aanwezigheid bouwhistorische waarden in de ondergrond;
7. Beschrijven bekende archeologische en aardwetenschappelijke waarden;
8. Opstellen gespecificeerde verwachting;
9. Opstellen standaardrapport bureauonderzoek;
10. Afmelden onderzoek bij Archis: overdracht onderzoeksgegevens;
11. Aanleveren digitale gegevens bij e-Depot.

De processtappen 1 tot en met 7 leveren de gegevens op basis waarvan processtap 8, de gespecificeerde verwachting wordt opgesteld. De gespecificeerde verwachting kan worden beschouwd als een belangrijke conclusie van het bureauonderzoek, omdat hierin wordt aangegeven of, en zo ja, welke archeologische waarden worden verwacht, indien relevant weergegeven op een kaart.

De resultaten van processtappen 1 tot en met 8 worden behandeld in de paragrafen 3.1 tot en met 3.5. Processtap 9 resulteert in het voorliggende rapport. De processtappen 10 en 11 hebben betrekking op het voor derden openbaar maken van de resultaten van het bureauonderzoek bij onder meer Archis en het e-Depot.

¹ Het PvA is opgesteld door M. Hanemaaijer, prospector op 09-08-2010 en geaccordeerd door R.M. van der Zee, senior prospector.

3 Resultaten bureauonderzoek

3.1 Afbakening plan- en onderzoeksgebied en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik

Het plangebied ligt aan de Dorpsstraat 1-5 in Aarlanderveen en heeft een oppervlakte van ca. 2000 m². De exacte locatie is weergegeven in afbeeldingen 1 en 2.

Van het plangebied zelf zijn onvoldoende archeologische en aardkundige gegevens beschikbaar om een uitspraak te kunnen doen over de archeologische verwachting. Daarom zijn tevens gegevens betrokken uit de directe omgeving, waarmee het onderzoeksgebied kan worden gedefinieerd als het gebied binnen een straal van circa 500 m rondom het plangebied.

In het plangebied is de nieuwbouw van twee woningen en een schuur gepland. De in het zuidwesten van het plangebied aanwezige woning en de direct ten noorden van het woonhuis gelegen schuur zullen blijven bestaan. Ter plaatse van de meest noordelijke schuur zal een nieuwe schuur worden gerealiseerd. De twee woningen zullen in het oosten van het plangebied, aan de achterzijde van het perceel, worden gerealiseerd. De toekomstige woningen beslaan een oppervlakte van ca. 200 m², de toekomstige schuur zal een oppervlakte van ca. 80 m² beslaan. De woningen en de schuur zullen door middel van heipalen worden gefundeerd. Meer gedetailleerde bouwplannen zijn vooralsnog niet voorhanden.

De consequentie van de voorgenomen ingreep is dat eventuele waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

3.2 Beschrijving huidig gebruik

Het plangebied is momenteel in gebruik als tuin en deels bebouwd. In het zuidwesten van het plangebied bevindt zich een woning. In verband met het uitvoeren van het inventariserend veldonderzoek is een KLIC-melding gedaan. Hieruit bleek dat er in het westen van het plangebied een datatransportkabel aanwezig is.

In het zuidwesten van het plangebied bevindt zich een woonhuis. In het noordwesten van het plangebied bevinden zich twee schuren. Onder de schuren is geen kelder aanwezig. De wijze waarop de schuren zijn gefundeerd is onbekend, mogelijk gaat het om een fundering op staal.

3.3 Beschrijving van de historische situatie en mogelijke verstoringen

De historische situatie is op verschillende kaarten als volgt:

Bron	Historische situatie
Kaart van Fl. Balthasar & B. Floriszoon Van Berckenrode uit 1615 ²	plangebied waarschijnlijk bebouwd
Kadastrale minuut uit 1811-1832	binnen het plangebied bevindt zich een pand, de rest van het plangebied bestaat uit tuin
Topografische kaart uit 1839-1859 ³	idem
Bonnekaart uit 1874, ⁴	In het noordwesten van het plangebied, grenzend aan de Dorpsstraat, is een gebouw aanwezig.
Bonnekaart uit 1894, 1898, 1913, 1924 ⁵	Het huidige woonhuis lijkt aanwezig
Topografische kaart 1950, 1959, 1969, 1988, 1992 ⁶	Idem, ten noorden het huis bevindt of bevinden zich één of twee schuren.

De oudste vermelding van Aarlanderveen dateert uit de 13e eeuw. De naam verwijst naar de ontstaansgeschiedenis als dorp in een veenontginningsgebied.⁷

Vanaf de 10e eeuw werd het gebied rond Aarlanderveen uitgegeven voor ontginning. De ontginning vond plaats vanaf de oevers van de Oude Rijn. Door inklinking van het veen nam de wateroverlast toe en werd het noodzakelijk om het gebied te omringen met dijken en water uit de omdijkte polder weg te malen. Het dorp Aarlanderveen lag aanvankelijk aan de oevers van de Oude Rijn, maar door toenemende wateroverlast vanaf 1163 werden de bewoners gedwongen hun huizen te verplaatsen naar het hoger gelegen achterland. Zo verplaatsten de bewoners

² <http://www.watwaswaar.nl>.

³ Wolters-Noordhoff 1990.

⁴ Bureau Militaire Verkenningen 1874, 1894, 1898, 1913, 1924.

⁵ Bureau Militaire Verkenningen 1874, 1894, 1898, 1913, 1924.

⁶ <http://www.watwaswaar.nl>.

⁷ Berkel & Samplonius 2007.

hun huizen naar het achtereind van hun oorspronkelijke kavels, waardoor er een nieuw dorpslint ontstond langs de voormalige Aarlanderveense Dijk. Deze dijk vormde een nieuwe ontginningsas van waaruit de ontginningen verder naar het oosten werden voortgezet (na 1200). In het plangebied kan dus vanaf 1163 bewoning hebben plaatsgevonden.⁸

Het plangebied ligt op de veendijk waarop de oude ontginningsas van Aarlanderveen ligt. Op de oudste geraadpleegde kaart (de kaart dateert uit 1615) lijkt er ter plaatse van het plangebied sprake te zijn van bebouwing. Deze kaart is echter niet gedetailleerd genoeg om een harde uitspraak te doen omtrent bebouwing in het plangebied. Op de kadastrale minuut uit 1811-1832 bevindt zich ter plaatse van de huidige bebouwing een gebouw (zie afb. 4). Hierop is waarschijnlijk (een deel van) het huidige woonhuis afgebeeld. Delen van het huidige woonhuis dateren uit de 17^e eeuw.⁹ De huidige schuren dateren uit het begin van de 20^e eeuw.

3.4 Beschrijving van bekende archeologische, ondergrondse bouwhistorische en aardwetenschappelijke waarden

De volgende aardwetenschappelijke informatie is bekend van het plangebied:

Bron	Informatie
Geologie ¹⁰	Formatie van Nieuwkoop, Hollandveen Laagpakket op Formatie van Naaldwijk, laagpakket van Wormer (veen op zeelei en -zand) (code Ni2)
Geomorfologie ¹¹	Niet gekarteerd, bebouwde kom, waarschijnlijk lage veenrest dijk (code 4K35) omgeven door vlakke van getijafzettingen (code 2M35)
Bodemkunde ¹²	"Bovenland" omgeven door koopveengronden op zeggeveen, rietzeggeveen of mesotroof broekveen (code hVc) en moerige eerdgronden met een moerige bovengrond of een moerige tussenlaag op niet gerijpte klei met kattenklei (code Wo/)
Algemeen Hoogtebestand Nederland ¹³	De hoogte van het maaiveld bedraagt ca. 1, 70 m - NAP

Het plangebied ligt in het westelijk veengebied. Het veengebied is onder invloed van de zeespiegelstijging ontstaan in het Holoceen. Op een diepte van 6- 20 m -mv komt Basisveen voor. Gedurende transgressies worden kleige en zandige marieneafzettingen afgezet die het Basisveen op veel plaatsen heeft geërodeerd. Ter plaatse van het plangebied liep toen een getijdenkreek waarvan de afzettingen worden gerekend tot het Laagpakket van Wormer (Formatie van Naaldwijk). Vanaf ca. 5000 jaar gelden ontstond achter het strandwallensysteem een lagune, waarin opnieuw veenvorming kon plaatsvinden. Op die plaatsen waar hierna geen overstromingen meer plaatsvonden en het veen was aangewezen op de aanvoer van regenwater ontwikkelde zich oligotroof veenmosveen. Dit wordt gerekend tot het Hollandveen Laagpakket (Formatie van Nieuwkoop).

Vanaf ca. 1500 A.D. werd het oligotrofe veen afgegraven of gebaggerd voor turfwinning, dit wordt "vervening" genoemd. Hierdoor ontstonden op den duur grote plassen. Dit gebeurde ook aan weerszijde van Aarlanderveen. Aarlanderveen en het plangebied zelf waren gelegen op een strook "bovenland", een smalle strook onverveend land. Binnen de geomorfologie worden deze stroken onverveend land lage veenrest-dijken genoemd. Een deel van de plassen zijn later drooggemalen zoals aan weerszijden van het plangebied het geval is; een aantal zijn blijven bestaan, zoals de Vinkeveense plassen en de Loosdrechtse plassen.¹⁴

Volgens de bodemkaart bevindt zich ter plaatse van het plangebied "bovenland". Dit zijn smalle stroken onverveend land meestal tussen twee droogmakerijen. De stroken liggen ca. 1 m -NAP en 2 tot 4 m hoger dan de aangrenzende droogmakerij(en). De gronden bestaan overwegend uit koop of aarveengronden en zijn soms opgehoogd en maken deel uit van het dijklichaam van een ringdijk. Aarveengronden zijn veengronden met een meer dan 50 cm dikke, opgebaggerde bovengrond van venige klei of kleig veen. Ten westen van het plangebied komen koopveengronden op zeggeveen, rietzeggeveen of mesotroof broekveen (code hVc) voor. Deze gronden beschikken over een 15 à 20 cm dikke matig tot goed veraarde bovengrond die meestal bestaat uit kleig veen. Direct hieronder bevindt zich rietzeggeveen die doorloopt tot zeker 120 cm -mv. Ten oosten van het plangebied komen moerige eerdgronden met een moerige bovengrond of een moerige tussenlaag op niet gerijpte klei met kattenklei (Wo/) voor. Bij deze gronden bestaat de 20 à 30 cm dikke bovengrond uit veraarde venige klei, kleig

⁸ Nuijten 2003.

⁹ Mondelinge mededeling eigenaar.

¹⁰ de Mulder, *et al.* 2003.

¹¹ STIBOKA 1975.

¹² STIBOKA 1969a.

¹³ www.ahn.nl

¹⁴ Berendsen 1997.

veen op restveen of humusrijke klei op restveen. De ondergrond bestaat uit slappe zware kalkloze klei veelal met rietresten, die in het bovenste deel vaak gele kattenklevlekken bevat.¹⁵

Op de AHN-beelden zijn duidelijk de gebieden te zien waar veenafraving heeft plaatsgevonden. Deze vormen laagtes in het landschap. De strook bovenland waar het plangebied op ligt, ligt ongeveer 2 m hoger dan het veenafravingsgebied.

In het onderzoeksgebied zijn de volgende archeologische (indicatieve) waarden en ondergrondse bouwhistorische waarden vastgesteld:

Bron	Omschrijving
Cultuurhistorische waardenkaart provincie Zuid-Holland	Archeologie, kenmerken/waarden: Dorpskern, zeer grote kans op archeologische sporen; landschap, kenmerken: veenontginning; nederzetting, kenmerken: polderlint, bebouwing tot 1850
Bestemmingsplan Aarlanderveen Gemeente Alphen aan de Rijn; Archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek ¹⁶	hele plangebied: historische bebouwing dorpskern, restveen op wadplaat- of wadgeulafzettingen, hoge verwachting voor vindplaatsen vanaf de Late Middeleeuwen westzijde plangebied: historische bebouwing (op basis van kadastrale minuut), hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Nieuwe Tijd
Archeologische Monumenten Kaart (AMK) waarnemingen ARCHISII (Archeologisch Informatie Systeem)	geen resten uit de Nieuwe Tijd
vondstmeldingen ARCHISII	geen
onderzoeksmeldingen ARCHISII	bureau- en booronderzoek en beleidsadvieskaart
KennisInfrastructuur CultuurHistorie (KICH) ¹⁷	geen aanvullende relevante informatie

Volgens de CHS (Cultuurhistorische Hoofdstructuur) geldt er voor het plangebied een zeer grote kans op archeologische sporen vanaf de Late Middeleeuwen gerelateerd aan de oude dorpskern van Aarlanderveen. De ligging van deze waarden is weergegeven in afb. 4.

Ca. 250 m ten zuidoosten van het plangebied, ter plaatse van de Maarten Bogaardhof 22/22a, heeft een bureau- en booronderzoek plaatsgevonden. Op basis van het ontbreken van duidelijke aanwijzingen voor de aanwezigheid van intacte archeologische resten is het plangebied vrijgegeven.¹⁸

Ca. 500 m ten noordwesten van het plangebied heeft ter plaatse van plangebied Mariaschool aan het Noordeinde eveneens een bureau- en booronderzoek plaatsgevonden. Tijdens dit onderzoek zijn in 3 boringen archeologische indicatoren waargenomen in en op de top van het Hollandveen (tussen ca. 70 en 110 cm -Mv). Het betreft waarschijnlijk een klein nederzettingsterrein van circa 0,1 ha. Mogelijk gaat het om een huisplaats uit de Nieuwe tijd. Er is een archeologische begeleiding onder leiding van amateurarcheologen geadviseerd.¹⁹

3.5 Gespecificeerde verwachting (LS05)

Het plangebied maakt deel uit van het bewoningslint van Aarlanderveen, waarvan de oorsprong teruggaat tot in de Late Middeleeuwen. Ter plaats moet rekening worden gehouden met ophogingspakketten. Op historische kaarten zijn aanwijzingen voor bebouwing van het plangebied vanaf de 17e eeuw. De kans op resten uit de Nieuwe tijd is derhalve hoog. De resten worden verwacht in de top van het veen.

Indien in de ondergrond afzettingen van een getijdenkreek aanwezig zijn kunnen in de oeverafzettingen en in de top van de beddingafzettingen resten uit het Neolithicum de Brons-en/of de IJzertijd voorkomen. De diepteligging van de geulafzettingen is niet bekend.

Als gevolg van diverse bouw- en sloopwerkzaamheden binnen het plangebied zullen eventueel aanwezige archeologische resten deels zijn verstoord.

¹⁵ STIBOKA 1969b.

¹⁶ Onderzoeksmelding 21.686; Schiltmans 2007.

¹⁷ <http://www.kich.nl>

¹⁸ Onderzoeksmeldingsnr. 16538; Warning 2006.

¹⁹ Onderzoeksmelding 8920; waarnemingsnr. 400047; Nuijten 2003.

4 Methodiek Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)

4.1 Kader

De bij het Inventariserend Veldonderzoek toegepaste methoden zijn conform de KNA, versie 3.2 Landbodems, in het bijzonder specificatie VS03 (booronderzoek). Uitgangspunt van het inventariserend veldonderzoek is de gespecificeerde verwachting zoals die is opgesteld in het bureauonderzoek. De strategie voor het veldonderzoek is hierop gebaseerd, alsmede op het voor dit onderzoek opgestelde Plan van Aanpak. De rapportage is opgesteld conform specificatie VS05.

4.2 Booronderzoek

In het plangebied zijn grondboringen uitgevoerd met als doel het bepalen van de bodemopbouw en eventuele bodemverstoringen. Dit is de verkennende fase van het inventariserend veldonderzoek. Vanwege de beperkte oppervlakte van het plangebied is de verkennende fase gecombineerd met de karterende fase van het inventariserend veldonderzoek. Het doel van de karterende fase van dit onderzoek is het systematisch onderzoeken van het plangebied op het voorkomen van de mogelijk in het plangebied voorkomende vindplaatsen met een archeologische laag.²⁰

Er zijn 5 boringen verspreid over het plangebied en ter plaatse van de toekomstige bebouwing gezet. De boringen zijn uitgevoerd met een 7 cm edelmanboor en een 3 cm guts tot gemiddeld circa 250 cm en maximaal 500 cm onder het maaiveld.

Het verkennen van de bodemopbouw gebeurt door de bodemtextuur en, indien relevant, bodemkundige horizonten systematisch te beschrijven. Eventuele afwijkingen van de verwachte bodemopbouw zoals vastgesteld op grond van het bureauonderzoek, en andere niet-natuurlijke bodemkenmerken kunnen er aanleiding toe geven om (delen van) het plangebied als verstoord te beschouwen.

Het karteren van de vindplaatsen gebeurt door het vaststellen van de aan- of afwezigheid van archeologische indicatoren in het opgeboorde materiaal. Archeologische indicatoren zijn bijvoorbeeld fragmenten aardewerk, houtskool, verbrande klei, (on)verbrand bot en andere insluitsels die van nature niet in de bodem voorkomen. Daarnaast kunnen bodemverkleuringen, bijvoorbeeld veroorzaakt door fosfaatverbindingen, een indicatie vormen voor bewoning in het verleden.

De bodemtextuur en archeologische indicatoren zijn beschreven volgens SBB 5.1 van het NITG-TNO waarin ondermeer de standaard classificatie van bodemonsters volgens NEN5104 wordt gehanteerd.²¹ De X- en Y-coördinaten zijn bepaald aan de hand van de lokale topografie en ingemeten met behulp van passen. De hoogte van het maaiveld ter plaatse van de boringen is bepaald aan de hand van AHN-beelden.

De gehanteerde boorstrategie heeft een betrouwbaarheid van 90% voor het opsporen van vindplaatsen met een archeologische laag in de top van het veen.²² Vindplaatsen met een lage vondstdichtheid, een kleinere omvang, lineaire vindplaatsen en puntelementen, alsmede vindplaatsen in de mogelijk aanwezige oeverafzettingen onder het veenpakket kunnen hiermee niet worden gekarteerd.

5 Resultaten Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)

5.1 Booronderzoek

De locatie van de boringen is weergegeven in afb. 6.

Het onderste pakket dat alleen is bereikt in boring 1 bestaat uit zwak siltige klei. De top van dit pakket is grijsbruin van kleur en matig humeus, hieronder is het pakket licht grijs van kleur. De top van het pakket bevindt zich op 430 cm –mv.

Boven het onderste pakket bevindt zich mineraalarm bruin veen. In boring 1 en 2 en zijn de bovenste ca. 20 cm zwartbruin van kleur en veraard. De top van dit pakket bevindt zich tussen 80 en 135 cm –mv.

In boring 3 bevindt zich boven dit veenpakket een 40 cm dikke laag zwak siltige, zwak humeuze klei.

²⁰ Indeling in prospectiegroepen en vondstdichtheidklassen cf. Tol, *et al.* 2006.

²¹ Bosch 2005; Normalisatie-Instituut 1989.

²² Tol, *et al.* 2006.

Het bovenste pakket bestaat uit humeus zand of klei of veen. In dit pakket bevinden zich puin-, sintel-, en baksteensresten.

Tijdens het booronderzoek zijn geen indicatoren aangetroffen die wijzen op archeologische resten in de bodem.

5.2 Interpretatie

Het onderste kleipakket betreft een komafzetting behorende tot de Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Wormer. Het bovenliggende veenpakket betreft het Hollandveen Laagpakket (Formatie van Nieuwkoop). Het kleipakket dat boven het veen in boring 3 is aangetroffen is waarschijnlijk opgebracht.

Het bovenste pakket betreft een ophogingslaag die is opgebracht na de middeleeuwse ontginning van het gebied.

6 Conclusies

De in de Inleiding gestelde onderzoeksvragen kunnen op basis van de bereikte resultaten als volgt worden beantwoord:

Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig en, zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard, datering en waardstelling hiervan?

Het onderste kleipakket betreft een komafzetting. Het plangebied lag waarschijnlijk binnen de invloedsfeer van een getijdenkreek, die komklei heeft afgezet in een rustig milieu waarin verder veengroei plaatsvond. Er zijn geen aanwijzingen aangetroffen voor de aanwezigheid van bedding en/of oeverafzettingen, derhalve is de kans op resten uit het Neolithicum, de Brons- en/of IJzertijd nagenoeg uit te sluiten.

In het bovenste ophogingspakket en in de top van het onderliggende veenpakket zijn geen directe aanwijzingen aangetroffen voor de aanwezigheid van archeologische waarden uit de Late Middeleeuwen of de Nieuwe Tijd. Op basis van het geraadpleegde historische kaartmateriaal is de voorzijde van het perceel waarschijnlijk bebouwd in de 17^e eeuw en zeker bebouwd aan het begin van de 19^e eeuw. Mogelijk gaat de bebouwing terug tot in de Late Middeleeuwen. Derhalve is het niet uit te sluiten dat aan de voorzijde van het perceel nog resten van oude bebouwing aanwezig zijn.

In welke mate worden deze waarden verstoord door realisatie van de geplande bodemingreep?

Deze mogelijke waarden zullen in zekere mate worden verstoord als gevolg van de geplande schuur in het noordwesten van het plangebied. Aangezien de wijze van fundering nog niet geheel bekend is op dit moment kunnen geen uitspraken worden gedaan omtrent de mate van verstoring.

Hoe kan deze verstoring door planaanpassing tot een minimum worden beperkt?

Door middel van het aanbrengen van een ophogingspakket en het minimaliseren van het aantal heipalen kan deze verstoring tot een minimum worden beperkt.

Indien de eventuele archeologische waarden niet kunnen worden behouden: Welke vorm van nader onderzoek is nodig om de aanwezigheid van archeologische waarden en hun omvang, ligging, aard en datering voldoende te kunnen bepalen om te komen tot een selectiebesluit?

In het westen van het plangebied, ter plaatse van de te slopen en nieuw te bouwen schuur, is nader onderzoek noodzakelijk. Aangezien de bouwplannen nog niet zijn uitgewerkt kan omtrent het vervolgonderzoek nog geen concrete uitspraak worden gedaan. Er dient in ieder geval te worden uitgegaan van een archeologische begeleiding bij de sloop van de huidige schuur en de graafwerkzaamheden voor de nieuw te bouwen schuur.

7 Aanbeveling

Het is niet volledig uit te sluiten dat binnen het westen van het plangebied, ter plaatse van de te slopen en nieuw te bouwen schuur, nog archeologische resten voorkomen. Het gaat om resten uit de 17^e eeuw die mogelijk teruggaan tot de laatmiddeleeuwse ontginning van het gebied. Aangezien de bouwplannen nog niet zijn uitgewerkt kan omtrent het vervolgonderzoek nog geen concrete uitspraak worden gedaan. ADC ArcheoProjecten adviseert om in ieder geval de sloop van de schuur en het uitgraven van de bouwput voor de nieuw te bouwen schuur archeologisch te laten begeleiden. De archeologische begeleiding dient hetzelfde doel als een inventariserend veldonderzoek door middel van het aanleggen van proefsleuven (IVO-P). Dit betekent dat indien bij de civiele werkzaamheden toch vondsten of archeologische sporen worden aangetroffen, deze worden geregistreerd en, in zover de werkzaamheden dat toelaten, worden gedocumenteerd. De exacte invulling van de werkzaamheden dient te worden vastgelegd in een door de bevoegde overheid goed te keuren Programma van Eisen (PvE).

De achterzijde van het perceel, ter plaatse van de toekomstige woonhuizen, kan worden vrijgegeven voor de voorgenomen ontwikkeling.

Het is niet uit te sluiten dat buiten het voor vervolgonderzoek geselecteerde gebied toch nog archeologische resten voorkomen. Daarom merken wij op dat het aanbeveling verdient om de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht archeologische vondsten te melden bij de bevoegde overheid, zoals aangegeven in artikel 53 van de Monumentenwet.

Literatuur

- Berendsen, H.J.A.**, 1997: *Landschappelijk Nederland*. Eerste druk. Assen (Fysische geografie van Nederland).
- Berkel, G., van, & K. Samplonius**, 2007: *Nederlandse plaatsnamen, herkomst en historie*. Utrecht.
- Bosch, J.H.A.**, 2005: *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode, Versie 5.2*. Utrecht (TNO-rapport, NITG 05-043-A).
- de Mulder, E.F.J., M.C. Geluk, I. Ritsema, W.E. Westerhof & Th.E. Wong** (red.), 2003: *De ondergrond van Nederland*.
- Normalisatie-Instituut, Nederlands**, 1989: *Geotechniek, classificatie van onverharde grondmonsters NEN 5104*. Delft.
- Nuijten, I.M.C., B.I.Smit, F. Stevens**, 2003: *Plangebied mariaschool, gemeente Aarlanderveen; een inventariserend archeologisch onderzoek*. (RAAP-NOTITIE 396).
- Schiltmans, D.E.A.**, 2007: *Bestemmingsplan Aarlanderveen, gemeente Alphen aan den Rijn; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek*. RAAP-NOTITIE 2129).
- STIBOKA**, 1969a: *De bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, Blad 31 West Utrecht*. Stiboka, Wageningen.
- STIBOKA**, 1969b: *Bodemkaart van Nederland schaal 1: 50.000: toelichting bij kaartblad 31 West Utrecht*. Stiboka, Wageningen.
- STIBOKA**, 1975: *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1: 50.000. Blad 31 Utrecht*. STIBOKA, Tol, A.J., J.W.H.P. Verhagen & M. Verbruggen, 2006: *Leidraad inventariserend veldonderzoek. Deel: karterend booronderzoek*. Gouda (SIKB uitgave).
- Warning, S.**, 2006: *Plangebied Maarten Bogaardhof 22/22a, Aarlanderveen, gemeente Alphen aan den Rijn; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend vooronderzoek*. RAAP-NOTITIE 1586).
- Wolters-Noordhoff, Atlasproducties**, 1990: *Grote Historische Atlas van Nederland, deel 1 West-Nederland 1839-1859*. Wolters-Noordhoff Atlasproducties, Groningen.

Geraadpleegd kaartmateriaal

Bureau Militaire Verkenningen, 1874, 1894, 1898, 1913, 1924: *Bodegraven, blad 423, 1:25.000*.

Geraadpleegde websites

<http://archis2.archis.nl>
<http://www.ahn.nl>
<http://www.kich.nl>
<http://www.watwaswaar.nl>

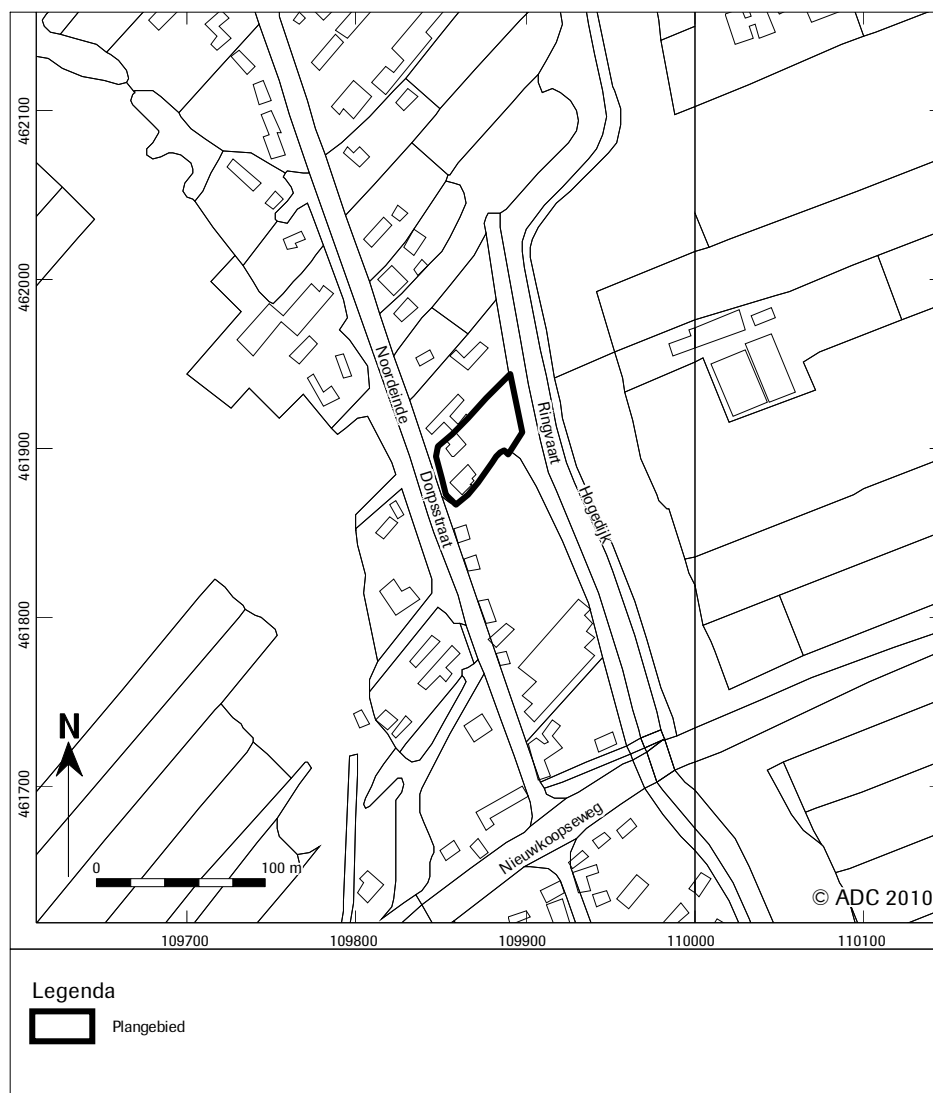
Lijst van afbeeldingen en tabellen

- Afb. 1 Locatie van het plangebied
Afb. 2 Detailkaart van het plangebied
Afb. 3 Bouwplan
Afb. 4 Het plangebied geprojecteerd op de kadastrale minuut uit 1811-1832
Afb. 5 Indicatieve Kaart Archeologische Waarden, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen
Afb. 6 Boorpuntenkaart

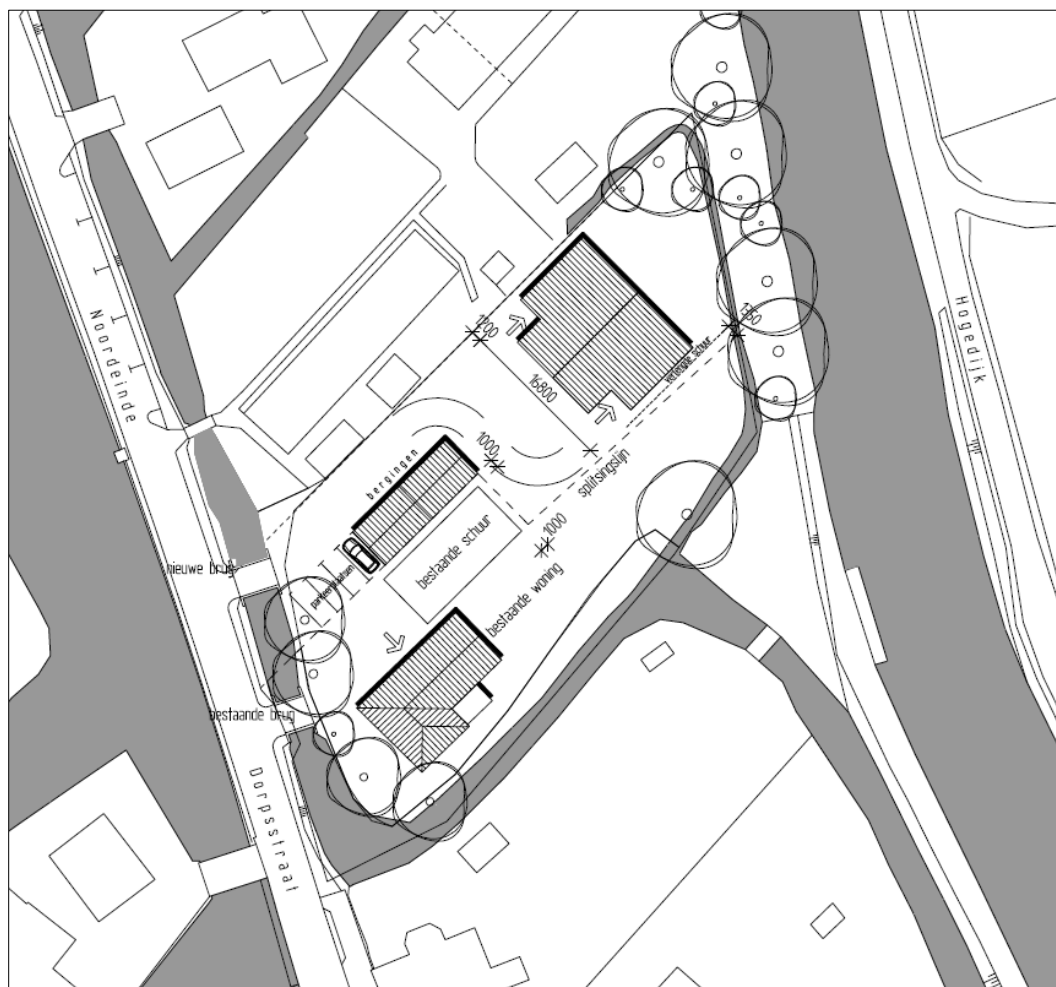
Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

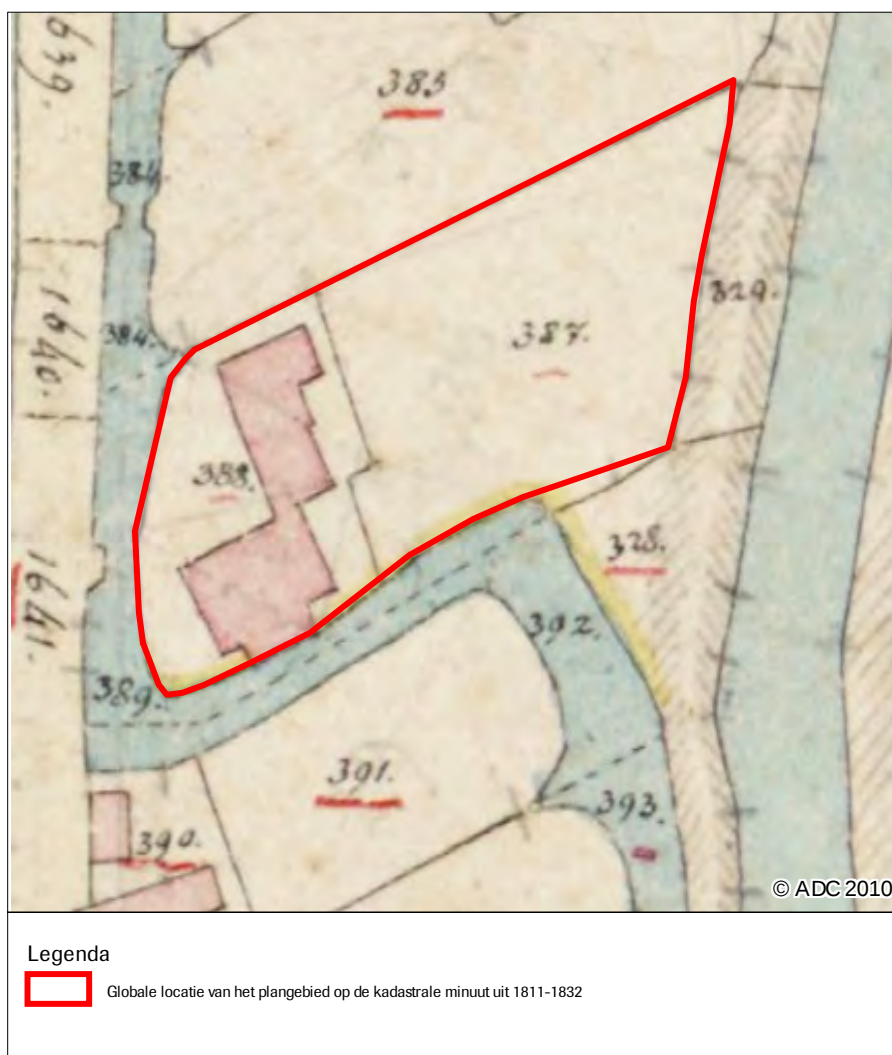
Afb. 1 Locatie van het plangebied

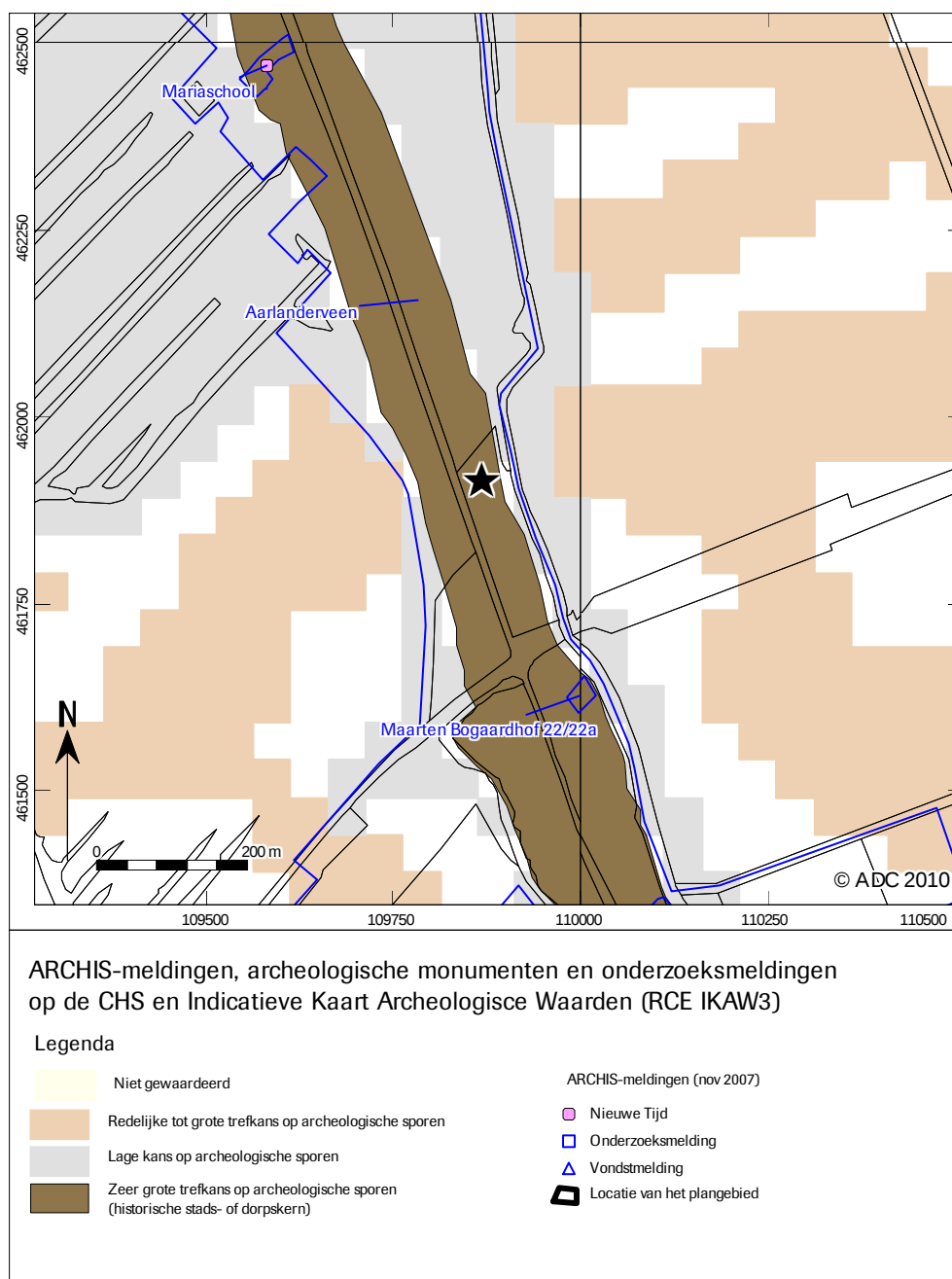
Afb. 2 Detailkaart van het plangebied

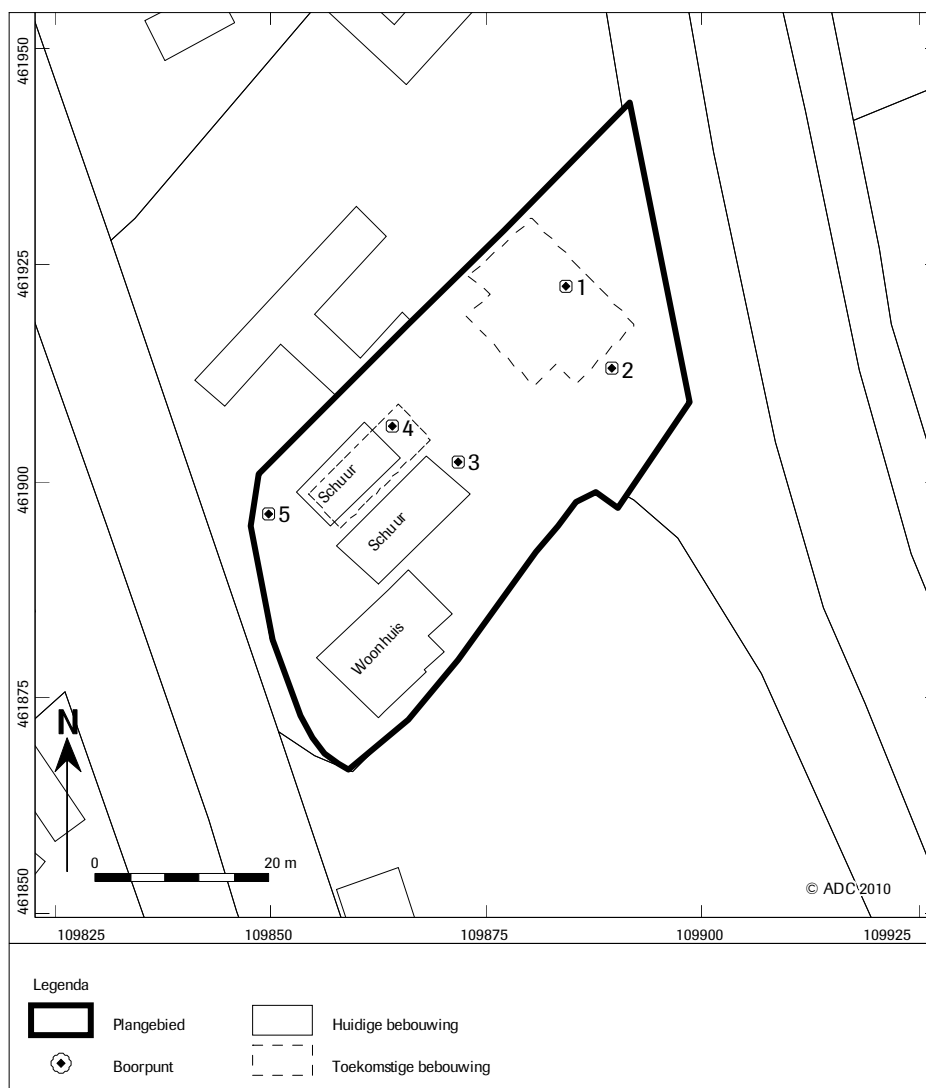
Afb. 3 Bouwplan

Afb. 4 Het plangebied geprojecteerd op de kadastrale minuut uit 1811-1832

Afb. 5 Indicatieve Kaart Archeologische Waarden, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen

Afb. 6 Boorpuntenkaart

Bijlage 1 Boorgegevens

nummer	bovengrens (cm onder mv)	ondergrens (cm onder mv)	grondsoort	bijmenging	zandmediaan	kleur	kalkgehalte	nieuwvormingen	antropogene bijmengingen	organische bijmengingen	bodemhorizonten	overlig	Lithostratigrafie
01	0	80	zand	zwak siltig; matig humeus	zeer fijn	donker-bruin	kalkloos		weinig baksteen			veraard	weinig plantenresten komklei
	80	430	veen	mineraalarm		donker-zwart-bruin	kalkloos						
	430	460	klei	zwak siltig; matig humeus		grijs-bruin	kalkloos						
	460	500	klei	zwak siltig		licht-grijs	kalkloos						
02	0	95	zand	zwak siltig; zwak humeus	zeer fijn	donker-bruin	kalkloos		spoor baksteen			opgebrachte grond	opgebrachte grond lijkt omg ; omgewerkte grond
	95	97	zand	zwak siltig	matig fijn	licht-bruin	kalkloos						
	97	120	veen	zwak zandig		donker-zwart-bruin	kalkloos						
	120	200	veen	zwak zandig		donker-bruin	kalkloos						
03	0	85	zand	zwak siltig; sterk humeus	zeer fijn	donker-bruin-grijs	kalkarm		weinig baksteen			opgebrachte grond	weinig; omgewerkte grond komklei? rietveen
	85	95	zand	kleilig; sterk humeus	zeer fijn	donker-bruin-grijs	kalkloos		spoor baksteen				
	95	135	klei	zwak siltig; zwak humeus		licht-bruin-grijs	kalkloos						
	135	170	veen	mineraalarm		donker-bruin	kalkloos						
04	0	50	veen	sterk zandig		donker-grijs-bruin	kalkloos		weinig baksteen; veel puinresten			weinig zandlagen	rietveen ; spoor schelpmateriaal
	50	105	zand	sterk siltig; sterk humeus	zeer fijnzeer fijn	donker-grijs-bruin	kalkloos						
	105	200	veen	mineraalarm		donker-bruin	kalkloos						
05	0	100	zand	zwak siltig; sterk humeus	zeer fijn	donker-grijs-bruin	kalkarm		spoor baksteen			opgebrachte grond	mortel; veraard
	100	125	veen	zwak zandig		donker-grijs	kalkloos		spoor baksteen				
	125	150	veen	mineraalarm		bruin	kalkloos						